

Vzdělání z hlediska teorie statků, postavení a význam vzdělání ve VS

Přednáška do předmětu Ekonomika
školsství

14. října 2005

„We must not believe the many, who say that only free people ought to be educated, but we should rather believe the philosophers who say that only the educated are free“

Epictetus (grécky stoický filozof)

Druhy statků

Institucionální hledisko

- čisté tržní
- čisté netržní
- smíšené (polotržní)

Ekonomické hledisko

- čisté soukromé
- čisté kolektivní
- smíšené kolektivní statky

Členění statků dle Browna a Jacksona (1990)

	Vyloučitelnost ze spotřeby	nevyloučitelnost ze spotřeby
rivalita ve spotřebě	čisté privativní statky -- náklady na vyloučení jsou nízké -- potraviny, obuv	smíšené kolektivní statky -- statky, kterých užítky jsou spotřebovávány kolektivně, ale může dojít k naplnění jejich kapacity -- veřejný park, veřejná plováren
nerivalita ve spotřebě	smíšené kolektivní statky -soukromé statky spojené s externalitami -- dopravný systém, očkování	čisté kolektivní statky -vysoké náklady spojené s vyloučením -financované z daňových příjmů -národní obrana

Hlavní znaky statků podle Bailey (1995)

Typ statku	čistý kolektivní	smíšený kol. s externalitou	statek pod ochranou	čistý privátní statek
Kdo získává?	všichni členové spol.	spotřebitelé a společnost	individuální spotřebitelé	individuální spotřebitelé
vyloučitelnost neplatičů	technicky nemožná	složitá až nemožná	možná	možná
Možnost stanovení P	nemožné	možné	možné	možné
Spotřebitelský výběr	neexistuje	určitá míra	plná míra	plná míra
Vliv spotřeby na S	není	?	x	x
Kdo by měl platit (alokat. efektivnosti)	daňový poplatník	spotř. platí ceny - dotace	spotř. platí ceny z daní	spotřebitelé platí plná Na
vztah mezi placením a spotřebou	neexistuje	těsný	těsný	plný
kdo rozhoduje o Q	výlučně stát	regulovaný trh	regul. trh	výlučně trh

Klasifikace statků podle Mikesella (1986)

vyloučitelnost	rivalita		
		alternativní použití	společné použití
	možná	privativní statky	„toll goods“
	nemožná	„společné zdroje“	kolektivní statky

Charakteristiky smíšeného statku podle Bénarda (1989)

- vyloučitelnost
- rivalita
- růst a nebo pokles kvality v závislosti na růstu rozsahu spotřeby

Příklady soukromých a veřejných užitků plynoucích ze vzdělání

Soukromé užitky

- rozvoj osobních vlastností a schopností
- zvětšení schopnosti vážit si a rozpoznávat široký rozsah kulturních a jiných hodnot
- větší pracovní příjmy
- lepší mobilita na pracovním trhu
- větší flexibilita při adaptaci na nové životní a pracovní podmínky

Veřejné užitky

- reprodukce základních demokratických a kulturních hodnot společnosti
- reprodukce LK jako podmínky dalšího ekonomického růstu
- větší daně či příjmy veřejných rozpočtů
- nižší nezaměstnanost

Listina základních práv a svobod (1)

Článek 1:

Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech.

Základní práva svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

Čl. 3:

Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smyšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

Listina základních práv a svobod (2)

Čl. 33:

- (1) Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.
- (2) Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopnosti občana a možnosti společnosti též na vysokých školách.
- (3) Zřizovat jiné školy státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem, na takových školách se může vzdělání poskytovat za úhradu.
- (4) Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.

Čl. 25:

Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též právo na vzdělání v jejich jazyku.

Základní atributy vzdělávání

- účinnost vzdělávání- optimální množství vzdělání, které bude maximalizovat čistý společenský užitek
- spravedlnost při poskytování vzdělávání- vyplývá z lidských práv, rovnosti příležitostí, zakotvené v Ústavě ČR

Minimální množství vzdělání

- zabezpečený přístup každého občana k minimálnímu množství vzdělání- povinná školní docházka
- považuje se za společenskou potřebu
- veřejný statek

Stanovení efektivní nabídky vzdělávání

- Nabídka vzdělávání je efektivní, když součet hraničních měr substituce všech spotřebitelů se rovná jejich hraniční míře transformace,
tedy

$$HMS = HMT$$

Vzdělání jako veřejný statek

Hledisko	Kriteriální otázka	Odpověď (realita)	Souvislosti
Institucionální	Jak je poskytované?	Netržně (rezort školství)	Tržní selhání
Ekonomické	Jak je spotřebovávávané?	Občany, veřejností	Veřejný statek
Dostupnost užitku	Komu je dostupné?	Celé veřejnosti	Veřejný statek (nerivalitní)
Nabídka	Jak se rozhoduje o jeho produkci?	Politickým hlasováním	Veřejná volba
Formy financování	Jak je financované?	Státní rozpočet	Omezenost zdrojů vs. nároky

Proč má být vzdělávání poskytováno a financováno veřejně?

Čistý trh ve vzdělávání není možný z důvodů:

- nedokonalosti kapitálového trhu
- neúplných informací
- existence externalit
- možnosti vzniku monopolu

Přínosy vzdělání (užitky)

- zkoumáme ve dvou vztazích:
  1. vztah hraničního (mezního) užitku jednotlivce k hraničním nákladům na jeho vzdělání
  2. vztah hraničního (mezního) užitku společnosti k hraničním společenským nákladům na vzdělání

Alokace zdrojů pro rozvoj vzdělání

- investovat do každého vzdělávajícího se jedince stejnou sumu- rovnost vstupů na vzdělání
- investovat více prostředků do nadaných a talentovaných žáků a studentů
- investovat do vyrovnávajícího vzdělání (méně podporovat nadané žáky)